

ALGEMEENE NEDERLANDSCHE FASCISTEN BOND

De **Algemeene Nederlandsche Fascisten Bond** (ANFB) kan worden beschouwd als de eerste fascistische partij in Nederland die ook in numerieke zin van betekenis is geweest. Vooral in het eerste jaar na haar oprichting op 29 juni 1932 wist de partij van leider Jan Baars veel aandacht te trekken met drukbezochte openbare vergaderingen en met wilde acties tegen socialistische organisaties. In september 1933 telde de ANFB een aanhang van een kleine 3000 leden, waaronder ruim 700 leden van de eigen jeugdorganisatie, de Fascistische Jongeren Bond (FJB). Bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1933 behaalde de partij 17.157 stemmen (0.46%), te weinig voor een zetel.

De wortels van de ANFB lagen in de Fascistenbond De Bezem, een op 15 december 1928 opgerichte beweging rondom het blad *De Bezem*, onder leiding van C.A.A. (Alfred) Haighton en Hugo Sinclair de Rochemont. Baars, de latere leider van de ANFB, maakte binnen De Bezem furore als een welbespraakt, populistisch redenaar, die in Amsterdam redelijk wat arbeiders aan de beweging wist te binden. Een zekere landelijke bekendheid kreeg Baars met enige, door de pers uitvoerig beschreven acties tegen de VARA en de SDAP.

De opmars van Baars binnen De Bezem leidde tot wrevel. Allereerst in maart 1930, toen Sinclair de Rochemont zijn biezen pakte, en vervolgens in de lente van 1932 toen Baars in conflict kwam met de geldschieter en theoreticus van De Bezem, Alfred Haighton. Op 29 juni 1932, vlak na een bezoek aan Mussolini, organiseerde Baars een vergadering, waar besloten werd Haighton te royeren en waar Baars zelf de algehele leiding toegewezen kreeg. De naam van de beweging veranderde in de Algemeene Nederlandsche Fascisten Bond en als blad werd *De Fascist* uitgegeven. Slechts een klein groepje bleef Haighton trouw: ruim 75% van de Bezem-beweging maakte de overstap naar de nieuwe partij.

Achter het conflict zaten, volgens A.A. de Jonge, behalve persoonlijke animositeit tussen Baars en Haighton ook meer politiek-ideologische verschillen. Haighton zou De Bezem meer in nationaal-socialistisch vaarwater hebben willen brengen, terwijl Baars zich in eerste instantie bleef oriënteren op het meer gematigde Italiaanse fascisme. Het verdere verloop van de geschiedenis van deze twee bewegingen lijkt die conclusie inderdaad te rechtvaardigen.

Haightons Bezem-groep ging in januari 1933 een fusie aan met de antisemitische **Nationaal-Socialistische Nederlandsche Arbeiderspartij** (NSNAP) van Adalbert Smit, terwijl de ANFB een vrij gematigde fascistische koers voer, waarbij de Duitse rassenleer sterk werd afgekeurd.

De ANFB was een partij van de daad, die zich voornamelijk onderscheidde door de vele ordeverstoringen en relletjes die haar eigen vechtorganisatie, de Fascistische Stormafdeling, op haar naam bracht. Aan theorievorming liet de partij zich weinig gelegen liggen. De onderlinge tweedracht die in november 1932 binnen de partij de kop opstak, trok eveneens de nodige persaandacht. Een groep onder leiding van C.J. van Knotsenborg deed een mislukte greep naar de macht, waarschijnlijk om te komen tot een nauwere samenwerking met de NSB. Evenals enige andere dissidenten werden zij geroyeerd uit de ANFB.

Na al het gekrakeel oriënteerde Baars zich sterker op de Nationale Unie, een studieclub onder leiding van conservatieve intellectuelen als F.C. Gerretson en R.F. Groeninx van Zoelen. Rond de jaarwisseling van 1932/1933 bespraken de ANFB en de Nationale Unie onder leiding van de priester Wouter Lutkie de mogelijkheden tot een nauwere samenwerking bij de verkiezingen van 1933. Vanaf februari 1933 werd daarbij ook het **Verbond voor Nationaal Herstel** (VNH) betrokken. Dit conservatieve Verbond kon zich echter niet neerleggen bij een hoge plaats voor Jan Baars op de kandidatenlijst en trok zich terug. De Nationale Unie liet Baars nu ook in de steek: zij adviseerde haar leden om op Colijn te stemmen. De ANFB nam vervolgens op eigen houtje deel aan de verkiezingen, zonder dat een zetel werd behaald.

In de zomer van 1933 werd het contact tussen de ANFB en de Nationale Unie weer hersteld, en in augustus 1933 werd de samenwerking officieel bezegeld met de oprichting van de Corporatieve Concentratie (CC). Het was, zoals A.A. de Jonge het treffend verwoordt 'een samenwerking waarvoor Baars de mensenmassa leverde en Gerretson c.s. de ideeën'. En die ideeën waren over het algemeen veeleer conservatief dan revolutionair-fascistisch gekleurd.

De Corporatieve Concentratie is nooit goed van de grond gekomen. Contacten met verwante groeperingen als het Nationaal Jongeren Verbond en ook met enige katholieke werkgevers leverden niets op, waardoor de gewenste doorbraak in het zuiden uitbleef. Bovendien klonk in beide

bewegingen gemor over de partner. De deftige heren van de Nationale Unie hadden meestal weinig op met het rauwe arbeideristische 'fascisme van de daad' van de ANFB, terwijl veel ANFB'ers de Nationale Unie te legalistisch, te intellectualistisch en bovendien ook te dominant vonden. In de praktijk was Baars en daarmee voor een deel ook de ANFB inderdaad grotendeels aan banden gelegd door Gerretson, Lutkie en Groeninx van Zoelen.

In de winter van 1934 kwam reeds een einde aan de samenwerking. Onder druk van vooral de Fascistische Jongeren Bond en enige zuidelijke afdelingen stapte Baars eind februari 1934 op als leider van de ANFB. In maart 1934 verlieten Gerretson en Lutkie de Corporatieve Concentratie, de eerste vanwege het ambtenarenverbod, dat ook de CC trof, de tweede vanwege de vastenbrief der Nederlandse bisschoppen. Op 16 maart 1934 werd de Corporatieve Concentratie opgeheven en gingen de ANFB en de Nationale Unie weer hun eigen weg.

Het machtsvacuüm dat na het vertrek van Baars binnen de ANFB was ontstaan zou uiteindelijk worden opgevuld door Arnold Meijer, een jonge katholieke oud-seminarist, die door Wouter Lutkie was aangesteld om leiding te geven aan een groep radicale Brabantse jongeren rondom het blad *Zwart Front*. Meijer forceerde al spoedig een breuk binnen de ANFB, uit onvrede met de nieuwe leider van de partij, de classicus M.R.J. Brinkgreve. De partij werd op 5 mei 1934 opgedeeld in een zuidelijke afdeling onder leiding van Arnold Meijer, genaamd **Zwart Front**, een noordelijke afdeling met de naam De Vuurslag, onder leiding van Groeninx van Zoelen. Beide afdelingen werden ondergebracht in een kopstichting met de naam Nederlandsch Volksfascisme. Deze wat merkwaardige constructie was geen lang leven beschoren. Al spoedig had Meijer zijn Zwart Front omgevormd tot een landelijke partij, waartoe ook de meeste leden van De Vuurslag waren toegetreden. Daarmee was aan het verwarrende ontbindingsproces van de ANFB een einde gekomen en kon de geschiedenis van het Zwart Front beginnen.